

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל ז"ע

בס"ד

בס"ד שבועות ופ' נשא (בא"י) שנת בנשיא לבני אפרים לפ"ק גיליון תנ"ז

מדור הנעשה ונשמע

דניאל התנבא על הזמן שלפני ביאת המשיח, ובגעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העמיד על פני עמך והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד הגעת ההיא ובגעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר (דניאל יב:א), ופירש"י ז"ל, ובעת ההיא יעמוד מיכאל - ישתתק כאלם שיראה הקב"ה דן בעצמו ואומר היאך אאבד אומה גדולה כזו בשביל ישראל, והיתה עת צרה - בפמליא של מעלה וקטיגוריא בתלמידי חכמים בזוזי ובזוזי דבזוזי, כמו שאמרו רבותינו בהגדה בפ' אחרון של כתובות (רש"י), ממש קטסטרופה! - השבוע החליט מפכ"ל המשטרה רב-ניצב דני לוי על שינוי דרמטי בהנחיות המשטרה בנוגע לעריקים, והנחה כי מהיום "כל עריק שניתקל בו יעוכב ויועבר למשטרה צבאית", וסימנך כל עריק שניתקל בו יעוכב ויועבר למשטרה צבאית בגימטריא עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא, ואכן בימים האחרונים באו שוטרים להרבה לומדי תורה כשישנו בבתיהם לפנות בוקר להוציאם ממיטותיהם ולעצורם על "עוון לימוד התורה".

הקריאה מעורר את הזמן, וכהכנה לקבלת התורה, אשר קימו וקבלו - והדר קבלוה בימי אחשורוש, כשנתעורר הזמן להיות ארור המן אשר בקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי, ואף שגם הימין וגם השמאל הצביעו לפזר את הכנסת, רוצים בימין להשיג עוד לפני הבחירות להעביר את חוק פיצול תפקיד היועץ המשפטי לממשלה, שבעצם החוק הזאת היא הכי נחוץ להגיע פעם ולתמיד למצב של ארור המן אשר בקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי, וסימנך חוק פיצול תפקיד היועץ המשפטי לממשלה בגימטריא ארור המן אשר בקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי, ומקרא מלא היא בישעיה, חשף ה' את זרוע קדשו לעיני כל הגוים וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, סורו סורו צאו משם טמא אל תגעו צאו מתוכה הברו נשאי כלי ה' (ישעיה נב:י-יא), וסימנך חוק פיצול תפקיד היועץ המשפטי לממשלה בגימטריא וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, וא"כ אין זה פלא כי כח הטומאה וכת דיליה - כל השמאלניים הממוקמים - קופצים בסערה לעצור את תהליך החקיקה והעברת החוק, ולכן כאשר השבוע (יום רביעי) עברה ההצבעה בקריאה טרומית על פיזור הכנסת ברוב קולות של 110 בעד וללא מתנגדים, אז תיכף ומיד עם אישור החוק לפיזור הכנסת, בא ההדיט קופץ בראש, יו"ר כחול לבן, בני גנץ, ופנה ליו"ר הכנסת בדרישה לעצור את כל תהליכי החקיקה של הקואליציה, ודרש לעצור את המשך קידומן של יוזמות חקיקה בהן חוק הגיוס, חוקי התקשורת, חוק פיצול תפקיד היועץ המשפטי לממשלה, וכן חוקים נוספים המצויים בלב מחלוקת ציבורית עמוקה, הרי בפרשת השבוע קוראים, אלה פקודי משפחת בני מררי, בני מררי מלשון בְּנֵי מְמוֹרָמְרִים, וסימנך יו"ר כחול לבן בני גנץ בגימטריא הָמָּה בְּנֵי הַמְּרָרִי, אבל כך היא דרכה של הטומאה, כאשר רואה שסופה קרוב - מנסה בכל כוחה להנחיל גזירות קשות על ישראל קדושים, וכדכתיב, לפני שבר גאון ולפני כשלון גובה רוח (משלי טז:יח), וסימנך פקודי משפחת בני מררי (עם התיבות) בגימטריא לפני שבר גאון ולפני כשלון גובה רוח, ולכן מנסה לבלום ולעצור המשך לימוד התורה הקדושה של ישראל קדושים, ומיישם מחסומים לאורך ולרוחב בכפייה נגד הדת, אָמְרוּ לָכוּ וְנִכְחָדֵם מִגּוֹי וְלֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד (תהלים פג:ה), אבל כבר הורה לנו המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א עה"פ מאיבי תַּחֲכַמְנִי מִצֹּתְךָ (תהלים קיט:צח), שנסתכל על אוה"ע באיזו התלהבות הם עושים את מצימותיהם נגד כלל ישראל, ומהם נלמד לעבוד את הש"ת, ולכן ישראל קדושים לוקחים מזה מוסר השכל באיזה התלהבות להגביר עוד יותר בלימוד התורה על אפם ועל חמתם של כל השמאלניים, השמאלניים הם בכינים, השבוע (יום ד') בדיון של ועדת החוץ והביטחון בכנסת על חוק הפטור מגיוס, הזהיר נציג הצבא על מחסור של כ-12 אלף חיילים ובהם אלפי לוחמים, הפער בכוח האדם בצבא צפוי להעמיק ולהגיע לכ-17 אלף חיילים עד סוף השנה, והתריע שנגיע בקרוב ל'80-90 אלף משתמטים, הוא מתריע על בין 80-90 אלף משתמטים, אבל אנו מאחלים להם על מיליוני משתמטים שיהיה תורתם אומנתם, חוץ מן מאות אלפי חרדים שאין תורתם אומנתם, אבל גם להם אסור להתייצב ל"צבא מחלן" שכל מגמתה היא אך ורק רדיפת הדת ולחלן את החרדים והדתיים, השבוע נשפטו שני חב"דניקים בצבא והועמדו לדין משמעתי לאחר שלא הסתפרו במהלך ימי ספירת העומר, זאת בזמן שהם מקפידים לפי האריז"ל שלא להסתפר עד ליום מ"ט לעומר, לא יעזור לשמאלניים, לבג"צים, ולהנהלת הצבא כלום, רש"י ז"ל בריש פ' שמות מביא מדרש, רוח הקודש אומרת כן אתם אומרים פן ירבה, ואני אומר, כן ירבה (רש"י שמות א:יב), הם רואים איך שבכל יום ויום מוסיפים ספסלי בית המדרש, ואנחנו כצנינים וכקוצים בעיניהם, שיתפוצצו מקנאה! הרי הם רואים מה בין חינוך שלנו ושלחם, ראו מה בין בני לבן חמי (ברכות ז:), ולבסוף דידן נצח. בברכת חג שמח!.

מדור הדרוש

(בראשית מא:נה) ויאמר פרעה לכל מזכרים לכו אל יוסף וגו', וכן הוא אומר (בראשית מב:ו) ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר, על ששלט ביצרו נעשה שליט בארץ, שנאמר (בראשית לט:ב) ויהי איש מזלית, לא היה צריך לומר אלא לדיק, למה כתיב איש מזלית, אמר ליה הקב"ה שוית מה שלא שוא הדם הראשון, ואין מזלית אלא לשון שויה, שנאמר (שמואל ב' יט:יח) ולכלו

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד (במדבר ז:מח).

ובמדרש תנחומא בפרשתן, בפ' וישב (בראשית לט:י-יז) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף וימאן ולא שמע אליה, אמר ליה הקב"ה, אתה לא שמעת לה, חייך אני ממליכך על מזכרים ויהיו כולם שומעין לדברך, שנאמר

הירדן לפני המלך, אמר ליה הקב"ה אין קרבן יחיד דוחה את השבת, חייך קרבן בנך דוחה את השבת בשביל מלוא שפעת, הוי אומר ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד, אמר רבי עזריה, א"ל הקב"ה ליוסף, אתה שמרת מצות לא תנאף וקיימת את התורה קודם שנתתה, חייך אין שבת מפסיק בין שני בניך בקרבן, אלא אפרים ביום השביעי ומנשה ביום השמיני, רבי מאיר ורבי יהושע בן קרחה היו דורשין את השמות, אלישמע אלו שמע ולאדונתו לא שמע, עמיהוד עמי היה הודו ולא עם אחר וכו' . . . וכשירדו אחיו אללו שנית, וירא יוסף אתם את בנימין וגו' (בראשית מג:טז), והרי אין דרך המלכים להכין מיום לחצירו, אמר רבי יוחנן שבת היתה, שנאמר (שם) והכן, ואין והכן אלא שבת, שנאמר והיה ביום הששי והכינו (שמות טז:ה), א"ל הקב"ה אתה שמרת את השבת עד שלא נתנה, חייך שאני עושה שכן בניך יהיה מקריב בשבת, מנין, ממה שקראו בענין ביום השביעי נשיא לבני אפרים (תנחומא נשא פכ"ח).

ועוד שם במדרש תנחומא, ביום השמיני נשיא לבני מנשה, ילמדנו רבינו, נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון, מהו להדליק בה בשני, כך שנו רבותינו, נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני, ואם הותיר ביום שני מוסיף עליו ביום השלישי ומדליקו, וכן בשאר הימים, אבל הותיר ביום שמיני, עושה לו מדורה בפני עצמו, למה, כיון שהוקלה למצוה אסור להשתמש ממנו, לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינו מן התורה, אמר להם הקב"ה, בני אין אתם ראין לומר כך, אלא כל מה שגוזרים עליכם תהיו מקיימין, שנאמר (דברים יז:יא) ועשית על פי התורה אשר יורוך, למה, שאף על דבריהם אני מסכים, שנאמר (איוב כב:כח) ותגזר אומר ויקם לך, תדע לך, שהרי יעקב בשעה שברך מנשה ואפרים מה כתיב שם, (בראשית מח:כ) וישם את אפרים לפני מנשה, עשה הקטן קודם לגדול, וקיים הקב"ה גזרתו, אימתו, בקרבנות הנשיאים שהקריב שבת אפרים תחלה, שנאמר ביום השביעי נשיא לבני אפרים ואח"כ מנשה, מנין, ממה שקראו בענין, ביום השמיני נשיא לבני מנשה (תנחומא נשא פכ"ט), וא"כ מהו הקשר בין ביום השמיני נשיא לבני מנשה, לבין נר חנוכה שהותיר בה שמן, ועוד מהו הקשר אח"כ לזה שלא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינו מן התורה שאף על דבריהם אני מסכים.

וגל"פ בעזשה"ת בדרך פלפולא דאורייתא עפ"י מה דאיתא במסכת שבת, אין מוקלה לרבי שמעון אלא שמן שברך בשעה שהוא דולק, הואיל והוקלה למצותו הוקלה לאיסורו וכו' (שבת מה.), כיון דגומר בדעתו להקדישו למצוה, והכל תלוי במחשבה, וכך מוכח בהדיא בהמשך הסוגיא שם במסכת שבת, ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו (שבת מה.) עיי"ש.

ובזה דאמרין דבית מחשבה אזלינן, יכולין ליישב דיוק גם במדרש הראשונה הנ"ל, ללכאורה יש לדייק בלשון "חייך", חייך אני ממליכך על מלכים, חייך קרבן בנך דוחה את השבת בשביל מלוא שפעת, חייך אין שבת מפסיק בין שני בניך בקרבן, ואתה שמרת את השבת עד שלא נתנה חייך שאני עושה שכן בניך יהיה מקריב בשבת, והוא עפ"י מה דכתיב בריש פ' בהעלותך, דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (במדבר ח:ב), ופירש"י ז"ל, בהעלתך – למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן

חנוכת הנשיאים, חלשה אז דעתו, שלא היה עממהם בחנוכה, לא הוא ולא שבתו, אמר לו הקב"ה, חייך שכן גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות (רש"י).

ואיתא בספר תפארת ישראל בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקי זי"ע לפרש דברי רש"י הנ"ל, כשראה הקב"ה שנינו חנוכת המקדש נוגע לאהרן הכהן עד עומק נפשו, א"ל חייך שכן גדולה משלהם, פירוש חייך, אם כל כך זה נוגע ללבך שיש לך שצרכת לב מזה שהדבר נוגע לחיות נפשך וכל חיותך תלוי בזה, ובלי זה אין חייך חיים, זה גופא מורה על השיבותך ומעלתך, על ידי זה עצמו שכן גדולה משלהם, הדבר מוכיח שאתה גדולה מהם ע"כ, וא"כ גם כאן יש לפרש "חייך" לשון דברים שנוגע בלב, במחשבות לבנו.

ותמן תנינן במסכת בבא קמא, אמר רב יוסף, עמד וימודד ארץ ראה וכו', מה ראה, ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירן להם, איתגורי אתגר, אם כן מצינו חוטא נשכר, אמר מר בריה דרבנא, לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר, ולא, והתניא רבי מאיר אומר מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, ת"ל אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים ולוים וישראלים לא נאמר, אלא אדם, הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, אמרי אין מקבלים עליהן שכר כמלווה ועושה, אלא כמי שאינו מלווה ועושה, דא"ר חנינא, גדול המלווה ועושה יותר ממי שאינו מלווה ועושה (ב"ק לח.), וכתבו התוספות בריש מס' עבודה זרה, גדול המלווה ועושה, פי' מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו (תוס' ע"ז ג. ד"ה גדול, ועיין תוס' קידושין לא. ד"ה גדול המצווה).

וכתב מרן החיד"א ז"ל (פני דוד פ' עקב) בשם יד אבישלוס, על הא דאמר ר' ישראל נעשה ונשמע, והקדימו עשה לשמיעה, לפי שהטעם שגדול המלווה ועושה לפי שיעורו תקפו במה שהוא מלווה כמו שכתבו התוספות הנ"ל, ואיתא במדרש, אמר רבי נחמיה, בשעה ששמעו ישראל בסיני לא היה לך, נעקר יצר הרע מלבם, וכיון שאמרו דבר אתה עמנו, חזר יצר הרע למקומו וכו', עד לעתיד לבא וכו' (שיר השירים רבה פ"א, ילקו"ש שיר השירים רמז תתקפ"א), וכיון דנעקר יצר הרע, אין גירוי ליצר הרע, וא"כ הסבירא הוא אדרבה – מי שאינו מלווה ועושה גדול, דעושה מעצמו בלא כיווי הוי עדיף טפי, לכן אמרו נעשה ונשמע, הקדימו נעשה לפני נשמע ע"כ (ועיין ישמח משה פ' יתרו).

ומצינו במסכת סוטה, אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא, יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקב"ה, יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא נקרא כולו על שמו של הקב"ה, יוסף מאי היא, דכתיב ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו, אמר רבי יוחנן, מלמד ששניהם לדבר עבירה נחוונו, ויבא הביתה לעשות מלאכתו, רב ושמואל, חד אמר לעשות מלאכתו ממס וחד אמר לעשות לרכיו נכנס, ואין איש מאנשי הבית וגו', אפשר בית גדול כביתו של אותו רשע, לא היה בו איש, תנא דבי ר' ישמעאל, אותו היום יום חגם היה והלכו כולן לבית עבודת כוכבים שלהם, והיא אמרה להן חולה היא, אמרה אין לי יום שניזקק לי יוסף כיום הזה, ותתפשהו בבגדו לאמר וגו', באותה שעה באה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו, יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, ראונוך

שימחה שמך מציניהם ותקרא רועה זונות, דכתיב ורועה זונות יאבד הון, מיד ותשכב באיתן קשתו, א"ר יוחנן משום ר' מאיר ששבה קשתו לאיתנו וכו' (סוטה לו:), ובפרק קמא דמסכת בבא בתרא, שלשה לא שלטו בהן יצר הרע אלו הן, אברהם יצחק ויעקב, דכתיב זהו בכל מכל כל (ב"ב יז), ובמסכת יומא, אמר רב, קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקלי וגו' (יומא כח:).

וראיתי ממרן הרה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע בספר חיים ושלום פ' וארא וזלה"ק, או יאמר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל ש"י ושמיי הוי"ה לא נודעתי להם, הוא פלל ותמוה, כי הלל ידוע כי האבות ידעו משם הוי"ה כאשר נאמר כמה פעמים בפסוקים בחומש בראשית שנגלה עליהם הקב"ה בשם הוי"ה ב"ה, אולם נודעת"י הוא גם כן לשון התחברות וזיווג, כמו (בראשית ד:א) והאלהים יד"ע את חוה אשתו כנודע, והנה התקשרות וזיווג בבחינת רוחניות הוא מלך המלוא להמלווה ועושה, מה שאין כן האבות הקדושים לא היה בהתורה בחינת מלווה ועושה, רק בשני מלות עשה היו כבר מאוים ועושים, פריה ורביה ומילה, וזהו יס לומר וארא וגו' בא"ל ש"י, הוא שם שד"י כוונת המילה כנודע בסידור (סידור רבי שבתי בכוננת מצות מילה) ודברינו כמה פעמים, וגם א"ל שד"י בגימטריא מש"ה שהוא שם הרפואה וחיים לחולה, כמבואר בסידור בכונת ביקור חולים, ואמרו רז"ל (מגילה יז:) צרכת רפואנו כנגד המיל"ה בשמיני"י שצריכה רפוא"ה, וגם משם שד"י נאמר (בראשית לה:יא) פרי"ה ורבי"ה, וכמו שכתב רש"י בזה, ואלו שני המלות הנזכרים לעיל שנלכטו ועשו, ועל זה שייך נודעת"י להם בבחינת זיווג מהמלוא להמלווה כנזכר לעיל, אבל ושמיי הוי"ה שהוא בחינת זעיר אנופין, תור"ה שבכתב שזהו ניתן על ידי משה רבינו, לא נודעתי לה"ם, המה לא נלכטו עליה, על כן לא שייך בהם לשון נודעתי כנזכר, ומה שממרו התורה, רק בבחינת אינו מלווה ועושה כנודע (חיים ושלום פ' וארא).

א"כ האבות הקדושים קיימו את המלוות בתור אינו מלווה ועושה, משא"כ יוסף הלדיק, אף שקיים מלוות עד שלא נתנה, אבל כיון שהיה בארץ מצרים ערוות הארץ מקור הטומאה לאיכא גירו יצר הרע שהיה מנסה בכל כוחו להכשילו בעבירה, ולכן אף שהיה אינו מלווה ועושה, אעפ"כ נחשב גדול כמו מלווה ועושה, וכמו שכתבו התוספות לגבי מלווה ועושה, שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו.

ובזה יס לפרש את המדרש בדרך פטופטי דאורייתא, ואחיה שמרת את השבת עד שלא נתנה, אף שהיית אינו מלווה ועושה, אבל כיון ליצר הרע שבלב מסיתו לעבור עבירה, ואריך ללחום מלחמת היצר כדי לנלח אותה, חייך שאני עושה שכן בניך יהיה מקריב בשבת, "חייך", שכל כך זה נוגע ללבך שיש לך שצירת לב מזה שהדבר נוגע לחיות נפשך וכל חיותך תלוי בזה, ובלי זה אין חייך חיים, ופירש "חייך" לשון דברים שבלב, דברים שנוגע בלב, במחשבות לבנו, זה הוכיח שאללך אף אם אינך מלווה ועושה, אעפ"כ שלך גדולה משלהם, שלך גדול יותר אפילו ממי שמלווה ועושה, כי אללך יס יצר הרע, וגם שעשית מעצמך בלי זיווי, לכן גדול יותר, ומאינו מסכת נדרים, שיאמר אדם קרבן לה' ולא לומר לה' קרבן, דחיישין דילמא יאמר לה', וימות עד שלא יאמר קרבן, וקא מפיק שם שמים לבטלה (עיין נדרים י.י:), ולכן בן אדם אריך

קודם לעשות ואח"כ לומר, דאם יאמר קודם הוי ליה כנדר, וכתיב טוב אשר לא תלך משפדור וכל תשלים (קהלת ה:ד), דחיישין שמא ימות קודם שיקיים נדרו, אבל זה שייך רק לגבי בשר ודם, אבל הקב"ה היה הוה ויהיה, ואלל הקב"ה שפיר יס להקדים אמירה לעשייה, כדאמרין בצרור שאמר, פרוך אומר ועושה, וגם בצרכת ההפטרה, אור פל העולמים לדיק פכל הדורות הא"ל הגאון האומר ועושה המדבר ומקיים שכל דבריו אמת ונדרה, וזה כוונת המשנה בערכין, נמלא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה (ערכין טו:), ובזה יס לפרש את הפסוק שהתחלנו בה בראשונה, ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמייהוד, בדרך רמז אלישמע בן עמייהוד בגימטריא העושה האומר, דהיינו נעשה ונשמע, וגם בגימטריא אברהם יצחק יעקב, שרק אברהם יאמר ויעקב אשר לא שלטו בהם יצר הרע, רק אללם היו בבחינת אינו מלווה ועושה שלא מקבלים שכר כמלווה ועושה, משא"כ יוסף הלדיק שהיה אריך להתעמת בתמידות עם יצר הרע, אללו גדול יותר מן אינו מלווה ועושה.

ולכאורה האידך מועיל תשובה, הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו (ישעי' מב:בד), ברם ארז"ל, גלוי וידוע לפניך שרואנו לעשות ראונו (ברכות יז) ועיין רמב"ם הל' גירושין פרק ב' הלכה כ'.

ואיתא בספר בנין דוד פ' לך וזלה"ק בא"ד, ונ"ל בהקדם המדרש עה"פ ויטע אשל, פרדס תיקן להם כל מאן דלתי, א"ל שאל תאנין עננין ורמון, וא"כ מה ה' ענין הפרדס הזה, וגם למה מזכיר אותם כסדר הזה ולא כסדר הקרא מתחילה גפן ואח"כ תאנה וכו', וראיתי בספר שתי ידות מקדמון א' ז"ל לפרש, דכל מגמתו של אברהם אבינו ע"ה ה' להכניס גרים תחת כנפי השכינה, באומרו להם שיהי' חביבים לפני הקב"ה יותר מישראל, כדאיתא במדרש נשא, ה' אוהב לדיקים אלו הגרים שחביבים לפני הקב"ה יותר מישראל, א"כ יקשה למה הקדימה התורה אפילו עבדו ואמתו של ישראל לפני הגרים, ולהסיר תלונה הזאת תיקן להם ארע"ה פרדס, וכל מאן דלתי א"ל שאל תאנין עננין ורמון, דמבואר בצרכות (מא). דפלגי ר"י ורבנן על הפסוק ארץ גפן תאנה וכו', דסבר ר"י דכל המוקדם עדיף יותר וראוי לזכר עליו, ורבנן סברי דחביב עדיף יותר ומה דחביב עליו עדיף ליה ומוקדם לזכרה, א"כ לרבנן אין נפקותא במה דמוקדם בקרא אלל במה דחביב יותר אע"ג דמאחר, א"כ שפיר י"ל אף דגרים כתובים לבסוף, מכל מקום המה חביבים יותר מישראל, ולכן א"ל שאל תאנין עננין ורמון, אע"ג דבקרא כתוב להיפך גפן תאנה ורמון, מכל מקום אמר להם לבקש מוקדם תאנים ולזכר עליהם, יען כי המה חביבים יותר מעננים, ואין נפקותא במה שהקדימה התורה גפן לתאנים, דאזלינן רק בתר החביב ולא בתר הקודם, לכן גם אתם אם תתגיירו עמכם תהי' חביבים עוד יותר מישראל עכדפח"ח (בנין דוד פ' לך אות כ"ט).

ומהנ"ל משמע דחביבים גרים לפני הקב"ה, וכך גם שנינו במסכת פסחים, דאמר רבי אלעזר – לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים (פסחים פא:), הרי דחביבים גרים לפני הקב"ה, והם מעליותא לישראל, אבל במסכת נדה מוכח איפכא, דתנו רבנן הגרים והמשחקין בתינוקות מעבדין את המשיח וכו', כדר' חלבו, דא"ר חלבו – קשין גרים לישראל כספחת (גדה יג:).

ואיתא בספר כסף נבחר פ' לך לך, דהמחלוקת אי מקבלים גרים או לא, תלוי אי מהני תשובה לבן נח או לא, וזלה"ק, דבזר נודע שיש חלוקי דיעות בענין קבלת גרים, דאיתא במדרש (ב"ר פרשה א' סימן ד') שלשה דברים קדמו לעולם וקחשיב ישראל, ובגמרא (פסחים נד.) לא קחשיב ישראל, ותירץ ביפה תואר (שם) דגמרא סבר מקבלין גרים, וא"כ איך אפשר שיהיו ישראל במחשבה, להכלל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וא"כ איך יהיו ישראל במחשבה, דלמא יתוספו גרים ויהיו ישראל יותר, והמדרש סבר אין מקבלין גרים, ונראה דפליגי, דאיתא בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח"א פ"ד, ח"ב פ"א) אין תשובה מועלת אלא לישראל ולא לבני נח, אכן בפירש"י דפי' (בראשית ו:ג) והיו ימיו מאה ועשרים שנה, ק"ד שנה האריך להם אולי יעשו תשובה, א"כ מוכח תשובה מועיל, א"כ בזה פליגי, למאן דאמר דאין מקבלין גרים סובר דאין תשובה מועיל, משום דאותן חטאים שחטאו בגיותן אין תרופה למכתו, ואידך דסבר תשובה מועיל סובר דמקבלין גרים, דיכול לתקן אשמתו (כסף נבחר פ' לך לך), ושמעתי מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר מאלנז שליט"א (בשו"ט ליל א' דסוכות תשס"ו), דבזה תלוי אי מהני תשובה על עון ע"ז, דהעכו"ם עבדו עבודת כוכבים ומזלות, ואי מהני תשובה על ע"ז, א"כ מהני תשובה לבן נח ומקבלין גרים, ואי לא מהני תשובה על ע"ז, אז לא מהני תשובה לבן נח ואין מקבלין גרים.

ואיתא בספר כסף נבחר פ' בראשית וזלה"ק, ותמן תנינן במס' פסחים (ק"ט), מאי דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א:ח) – וידו כתיב, מלמד שידו של הקב"ה פרושה מתחת כנפי החיות לקבל את השבים, וא"כ אם הולכים בחר הכתיבה, ודאי מוכח דהקב"ה מקבל שבים ותשובה מועלת, אבל אי הולכין בחר הקריאה, אם כן קרינן וידי אדם – דקאי על המלאכים, ואין להוכיח דהקב"ה מקבל שבים (כסף נבחר פ' בראשית).

ואיתא בריש מסכת כתובות, דרש בר קפרא, גדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב – אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם של לדיקים כתיב – מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אלני כוננו ידיך, הסיב בבלי אחד ור' חייא שמו – ויבשת ידי יצרו, ידו כתיב (כתובות ה.), ולפי"ז אי אמרינן דיש אם למסורת, א"כ גדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, אבל אי נימא דיש אם למקרא, א"כ גדולים מלאכים יותר מהלדיקים.

ומאינו במס' סוטה, א"ר יוסף, מלוא בעידנא דעסיק בה מגנא ומללא, בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אלו לא מללא, תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומללא (סוטה כא.).

והיאך שאמר הכתוב, ביום השביעי נשיא לבני אפרים, ואף שמנשה היה הבכור, אעפ"כ אמרינן חביב עדיף, וא"כ גרים מעליותא הן, וספיר מהני תשובה אפילו על ע"ז, ודרשינן וידו כתיב זה ידו של הקב"ה שפרסה תחת כנפי החיות לקבל שבים, ויש אם למסורת, וא"כ דרשינן נמי ויבשת ידו כתיב וגדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, ותגזור אומר ויקם לך, לפיכך הקב"ה הסכים עם יעקב אבינו, וישם את אפרים לפני מנשה, ולכך וביום השביעי נשיא לבני אפרים, וכדי להוכיח זאת, הקדים המדרש ילמדנו רבינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מהו

להדליק בה בשני וכו' אבל הותיר ביום שמיני עושה לו מדורה בפני עצמו למה כיון שהוקאה למלוא אסור להשתמש ממנו, ואמרינן הואיל והוקאה למלואו הוקאה לאיסורו, כי המחשבה והפנימיות זה שקובע, כי בחר מחשבה אזלינן, וא"כ ספיר מהני תשובה, ויש אם למסורת, וספיר הסכים הקב"ה עם יעקב אבינו, בבחינת ותגזור אומר ויקם לך, ולכך קא ממשיך ואזיל המדרש, לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה, אמר להם הקב"ה בני אין אתם ראין לומר כך אלא כל מה שגוזרים עליכם תהיו מקיימין וכו', למה שאף על דבריהם אני מסכים שנאמר ותגזור אומר ויקם לך, תדע לך שהרי יעקב בשעה שברך מנשה ואפרים מה כתיב שם וישם את אפרים לפני מנשה עשה הקטן קודם לגדול וקיים הקב"ה גזרתו אימתי בקרבנות הנשיאים שהקריב שבת אפרים תחלה שנאמר ביום השביעי נשיא לבני אפרים ואח"כ מנשה וכו', והנה בכל מלוא יש שני חלקים, חלק המעשי, וחלק המחשבה, וכאשר רואה אדם לקיים מצוה, מיד בא אליו יאה"ר ומנסה להסיתו שלא לקיים המצוה, מלחמת היצר כבדה מאד, אלא מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומללא ונותן לו כח להתגבר על יאה"ר, אבל היאה"ר לא מתייאש וממשיך ללחום נגדו יום יום ושעה שעה, מלחמת היצר שנמשכת למשך כל החיים, אבל לפום לערא אגרא, ולפיכך גדול המלואה ועושה כמו שכתבו התוספות הנ"ל בריש מס' ע"ז, וחלק המחשבה של המלואה הינו במלחמת היצר בשעת עשיית המצוה, וזה קשה יותר מעשיית המלואה עצמה במעשה, וע"ז מקבל שכרו, כי בחר מחשבה אזלינן, ואכל יוסף הלדיק כאשר ויבא הביתה לעשות מלאכתו, לחם עם יאה"ר עד שבה אליו דמות דיוקנו של אביו, והתגבר על יאה"ר והאילו מידו, ולפיכך אמר הכתוב, ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד, וכאמור **אלישמע בן עמיהוד** בגימטריא **העושה האומר**, דהיינו נעשה ונשמע, וגם בגימטריא **אברהם יצחק יעקב**, שרק אברהם יצחק ויעקב אשר לא שלטו בהם יצר הרע, רק אכלס היו בבחינת אינו מלואה ועושה שלא מקבלים שכר כמלואה ועושה, משא"כ יוסף הלדיק שהיה צריך להתעמת בתמידות עם יצר הרע, אכלו גדול אינו מלואה ועושה יותר, ולכך רמז המדרש באומרו, רבי מאיר ורבי יהושע בן קרחה היו דורשין את השמות וכו', ועתה בזה נתנה ראש ונשובה לדפדף אחורה ונחזור לפרש גם מדרש הקודם הנ"ל, ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף וימאן ולא שמע אליה, אמר ליה הקב"ה אתה לא שמעת לה, חייד אני ממליכך על מצרים והיו כולם שומעין לדבריו וכו', אתה שמרת מצות לא תנאף וקיימת את התורה קודם שנתתה חייד אין שבת מפסיק בין שני בניך בקרבן אלא אפרים ביום השביעי ומנשה ביום השמיני וכו', א"ל הקב"ה אתה שמרת את השבת עד שלא נתנה חייד שאני עושה שכן בניך יהיה מקריב בשבת, מנין ממה שקראו בענין ביום השביעי נשיא לבני אפרים, דכיון אכל יוסף הלדיק, אף שלא היה מלואה ועושה, אכלו היה נחשב יותר מי שאינו מלואה ועושה, כי היה בארץ מצרים ערוות הארץ מקור הטומאה, ויצר הרע ניסה בכל כוחו להכשילו בעצירה אלא שהתגבר על יצרו, ולכן אף שהיה אינו מלואה ועושה, אעפ"כ נחשב גדול כמו מלואה ועושה, וכמו שכתבו התוספות, שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו, וכ"ז מכה שלחם נגד יצר הרע כי הדבר נגע לו עד עומק נפשו שכל חיותו תלוי בזה, לפיכך כתב המדרש "חייד" כנ"ל.